

2/9

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית [REDACTED]
18 אפריל 2012

בפני הרכב כב' השופטים:
יגאל גריל, ס. נשיא (אב"ד)
עודד גרשון, שופט
יעל וילנר, שופטת

המעוררת: המועצה הדתית [REDACTED]
ע"י ב"ב עוה"ד אייל נון ואח'

נגד

המשיבים: 1. [REDACTED]
2. [REDACTED]
ע"י ב"ב עוה"ד אלון הוברמן

1

פסק דין

2

3 א. בפנינו ערעורה של המערערת, המועצה הדתית עכו, על פסק דינו של בית משפט השלום
4 בקריות (כב' השופטת גבי פ. לוקיץ), מיום 22.6.2011, בת"א 8865-08-08, לפיו חוייבה
5 המערערת לשלם למשיבים את הסכום של 150,000 ₪ בתוספת הוצאות משפט ושכר טרחת
6 עו"ד.

7

8 ב. נסיבות הענין בקצרה הינן אלה:
9 המשיבים שהם בני זוג שכלו לפני כ-40 שנה שניים מילדיהם: בנם שלמה ז"ל נפטר ביום
10 30.10.69 בהיותו כבן שנה ונקבר בבית העלמין הישן בעכו, ואילו בתם סיגלית ז"ל נפטרה
11 ביום 11.6.1970 בעת היוולדה והובאה אף היא למנוחות באותו בית עלמין.

12

13 בשנת 2005, בעקבות פרשת שמעילוב נגד המועצה הדתית עכו, ת.א. (שלום חיפה) 6125/05
14 (פסק דינה של כב' השופטת א. דגן מיום 27.11.08), התברר למשיבים כי לא ניתן לאתר את
15 קבריהם של ילדיהם המנוחים, ומשום כך הוגשה תביעתם של המשיבים כנגד המערערת
16 כמו שממונה בלעדית על הקבורה, הרישום והתפעול של בית העלמין, ודרישתם היא כי
17 המערערת תפצה אותם בגין עגמת הנפש והסבל שגרמו להם מאז התגלתה להם עובדה זו.

18

19 ג. בעיקרו של דבר לא היתה מחלוקת עובדתית ממשית באשר לעובדות נשוא כתב התביעה.
20 בית משפט קמא כותב שאמנם היתה מחלוקת בשאלה האם נקבר בחלקת הקבר של הבן
21 שלמה ז"ל אדם אחר, כשהמערערת מצידה מכחישה טענה זו, אך בית משפט קמא ציין,
22 ולדעתנו בצדק, שאין המדובר בעובדה מהותית הואיל ובסופו של יום אין מחלוקת שלמרות
23 כל הנסיונות שנעשו לא אותרו קבריהם של ילדי המשיבים ולמעשה המערערת הודתה שאין
24 אפשרות מעשית לאתרם.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

18 אפריל 2012

ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית

- 1 בית משפט קמא דחה את טענת ההתיישנות שהעלתה המערערת, וציין שנוכח הרשלנות
2 החמורה של המערערת יש לפרש את הוראות ההתיישנות על דרך הצמצום, ומכל מקום
3 הוסיף בית משפט קמא כי יש בסיס לטענת המשיבים שחוסר היכולת לאתר את מיקום
4 הקברים הינו מחזל מתמשך מאחר ובכל יום שחולף אין המערערת מצליחה לאתר את
5 חלקות הקבורה, כך שנכל יום קמה למשיבים עילת תביעה חדשה.
6
7 עוד הוסיף בית משפט קמא כי דרך אחרת אפשרית לבחון את הענין היא לפי שאלת הנזק,
8 דהיינו, הנזק גורם למשיבים רק מרגע שידעו אודות העלמות הקברים, מאחר ובעולות
9 הרשלנות הנזק הינו אחד ממרכיבי העילה, ועילת תביעתם נולדה רק בשנת 2005 משנתגלתה
10 עובדת העלמות הקברים.
11
12 ה. לענין אחריותה של המערערת הסתמך בית משפט קמא על פסק הדין של כ"י השופטת א.
13 דגן בפרשת שמעילוב, ולכך נתייחס בהמשך.
14
15 בכל הנוגע לטענת המערערת אשר סברה שיש לייחס למשיבים אשם תורם, החליט בית
16 משפט קמא לדחות טענה זו, ולא לייחס למשיבים אשם תורם כלשהו, בצינו שבחירתם של
17 המשיבים שלא לפקוד את קברי ילדיהם על פני שנים ארוכות אינה מהווה הזנחה מצידם,
18 ואין הצדקה לזקוף לחובתם בחירה זו.
19
20 ו. לענין הערכת הנזק והפיצוי הראוי סקר בית משפט קמא פסיקה רלוונטית, והגיע למסקנה,
21 לאחר שהביא בחשבון את טיעוניהם של שני הצדדים ואת מכלול נסיבות הענין, לרבות
22 חומרת התרשלותה של המערערת, להעמיד את הפיצוי המגיע למשיבים על סך של 150,000
23 ₪.
24
25 ז. המערערת ממאנת להשלים עם פסק דינו של בית משפט קמא וערעורה המפורט מונח
26 בפנינו.
27
28 ח. לטעמה של המערערת שגה בית משפט קמא משדחה את טענת ההתיישנות, וכן סבורה
29 המערערת שגה בית משפט קמא בכל הנוגע לשאלת האחריות משבחר לאמץ את פסק הדין
30 בענין שמעילוב. טענת המערערת היא שפסק הדין בענין שמעילוב אינו מחייב, ומכל מקום
31 נסיבות המקרה שונות מאלה שקיימות בענייננו.
32
33 ט. לדעת המערערת לא מוטלת עליה כל חובה מעבר למתן רשות שימוש בחלקה ושירותי
34 קבורה. חובות אלה של המערערת היא מילאה, לדעתה, עד תום ופעלה לפי אחריותה ולא
35 הפרה כל חובת זהירות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

18 אפריל 2012

ע"א 11-07-39379 המועצה הירוקה

- 1 כמו כן סבורה המערערת שגנה בית משפט קמא בקביעתו שאין למשיבים כל אשם תורם
 2 באי-מציאת מקום הקבורה חרף העובדה שהמשיבים במשך למעלה משלושים שנה לא
 3 ביקרו בקברי המנוחים.
 4
 5 עוד ובנוסף סבורה המערערת שהפיצוי שנפסק לזכות המשיבים חורג במידה רבה מן הסכום
 6 הראוי והמידתי שהיה מקום לפסוק אותו (אם בכלל).
 7
 8 י. שונה כמובן עמדת המשיבים אשר סבורים כי לא נפלה כל שגגה בפסק דינו של בית משפט
 9 קמא והם תומכים בפסק הדין של הערכאה קמא, הן בנימוקים והן בתוצאה.
 10
 11 י"א. ביום 7.9.11 הגישה המערערת בקשה להגשת ראייה בערעור, דהיינו, דו"ח מנהל בית התכנה
 12 לבתי עלמין, מר בני מלמד, באשר לביצוע עבודות חיפוש מיקום הקבורה של ילדי המשיבים.
 13 צוין במסגרת הבקשה, והתצהיר התומך בה, שבתאריך 14.7.11 (משמע, כשלושה שבועות
 14 לאחר מתן פסק דינו של בית משפט קמא) הודיע מר בני מלמד כי נמצאו הקברים של שלמה
 15 ז"ל וסיגלית ז"ל לפי ספר הנפטרים של בית העלמין הישן בעכו, כמפורט בדו"ח שהגיש מר
 16 בני מלמד למועצה הדתית.
 17
 18 לטענת המערערת לא היה באפשרותה להגיש את המסמך בהליך בפני בית משפט קמא
 19 משום שרק ביום 14.7.11 התקבל דיווח שאותר מיקומם של הקברים ומכאן בקשת
 20 המערערת להתיר הגשתו של המסמך.
 21
 22 י"ב. המשיבים מתנגדים לבקשה זו ומציינים כי לאחר שנודע להם שהתגלו בבית העלמין בעכו
 23 מספר מקרים שבהם נקברו נפטרים בקבורה כפולה, וכן ש"נעלמו" קברים לחלוטין, וששרר
 24 אי-סדר במקום, מיהו המשיבים לבית העלמין ולא מצאו את קברי יקיריהם. לטענת
 25 המשיבים הם יודעים בוודאות גמורה שהקברים נמצאים בצידו הצפון מערבי של בית
 26 העלמין.
 27
 28 המשיבים פנו לאנשי המערערת, ואלה לאחר חיפוש נרחב, הודיעה המערערת למשיבים שאין
 29 ביכולתה לאתר את הקברים. בא כוחם דאז של המשיבים פנה אף הוא לנציגי המערערת,
 30 שהשיבה שאין ביכולתה לאתר את הקברים.
 31
 32 מוסיפים המשיבים שעוד בטרם הגשת התביעה לבית משפט קמא (התביעה הוגשה באוגוסט
 33 2008), הבטיחו נציגי המערערת שהם ממשיכים ופועלים לאיתור הקברים באמצעות חברה
 34 המתמחה במיפוי בתי עלמין בדרך של הצלבת נתונים, תצלומי אוויר, רישומים היסטוריים

בית המשפט המחוזי בחיפה בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

18 אפריל 2012

ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית

- 1 ועוד, ורק לאחר תהליך זה, שארך כשנתיים, ומשנתקבלה תשובה סופית שלא ניתן לאתר
2 את הקברים, הוגשה התביעה.
- 3
- 4 מציינים המשיבים ששלושה שבועות בלבד לאחר מתן פסק הדין נמצאו, לכאורה, כך
5 לטענת המערער, הקברים נשאו התביעה, בעוד שכתמש שנים ויותר של התנהלות מול
6 המערער לא הביאו למציאת הקברים. המשיבים סבורים שהטענה בדבר מציאה לכאורה
7 של הקברים נועדה להביא להתחמקות מתשלום הסכום המגיע למשיבים בהתאם לפסק
8 הדין.
- 9
- 10 י"ג. לעיצומו של עניין טוענים המשיבים, שהראיה החדשה, כביכול, למעשה איננה ראיה כלל,
11 והנטען במכתבו של מר מלמד איננו מגובה במאומה ואיננו מוסבר כלל. לטענת המשיבים
12 אין כל רישום בספרי גית העלמין המעיד על מקום הקבורה, ואין כל נתון שאפשר להצליבו.
13 כמו כן מציינים המשיבים שבבית העלמין בעכו קיימות מספר חלקות ילדים ולא ניתן לדעת
14 האם חלקת הילדים עליה מצביע מר מלמד היא חלקת הילדים הנכונה. מר מלמד מצביע על
15 חלקת ילדים המצויה בחלק הדרום מזרחי של בית העלמין, בעוד המשיבים יודעים
16 שיקיריהם נקברו בחלק הצפון מערבי של בית העלמין, ובאזור שהוא קיימת חלקת ילדים
17 נוספת שבה נקברו ילדים במועדים סמוכים לקבורת ילדי המשיבים.
- 18
- 19 י"ד. מוסיפים המשיבים, כי נוכח הודעת המערער בדבר מציאת הקברים התקיימה פגישה
20 בבית העלמין ומנהל גתי העלמין מטעם המערער הצביע על מיקומי הקברים שאותרו,
21 לכאורה, ומסתבר שקברו של שלמה ז"ל נמצא, לכאורה, במרווח שרוחבו כ- 30 ס"מ בין
22 שתי מצבות, וקברה של סיגלית ז"ל נמצא, לכאורה, בשטח אדמה פתוח.
- 23
- 24 מוסיפים המשיבים שהם חשו בעקבות זאת עוגמת נפש רבה, לאחר שהודעת המערער
25 הפיחה בהם שביב תקווה והם נוכחו לדעת שה"מקומות" ההזויים אינם ולא יכולים להיות
26 קברי יקיריהם.
- 27
- 28 עד כאן תמצית טענות הצדדים הן בנוגע לערעור, והן בנוגע לבקשה להגשת ראיה נוספת.
- 29
- 30 ט"ו. בדיון שהתקיים בפנינו ביום 17.4.12 הודיע ב"כ המערער כי הוא חוזר על הטענות
31 שבהודעת הערעור ובעיקרי הטיעון. לא ראינו מקום לבקש את תשובת ב"כ המשיבים.
32 סבורים אנו שדין הערעור להידחות, כך גם הבקשה להגשת הראיה הנוספת.
- 33
- 34 ט"ז. הנימוקים והמסקנות אשר פורטו בפסק דינו של בית משפט קמא מקובלים עלינו במלואם,
35 פרט לכך שסבורים אנו שראוי להתייחס בנפרד, כפי שנעשה להלן, לשאלת האחריות.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית [REDACTED] 18 אפריל 2012

- 1
 2 י"ז. גם עלינו מקובל שיש לדחות את טענת השיהוי כמו גם טענת ההתיישנות שהעלתה
 3 המערערת, הואיל וחוסר היכולת לאתר את מיקום הקברים, הינו, כפי שציין בית המשפט
 4 קמא, מחדל מתמשך.
 5
 6 כל יום שחולף שבו אין המערערת מצליחה לאתר את חלקות הקברים יוצר עילת תביעה
 7 חדשה למשיבים.
 8
 9 מסכימים אנו גם לנימוק הנוסף של בית משפט קמא, שהנוק למשיבים נגרם החל מאותו
 10 רגע שבו ידעו אודות היעלמותם של הקברים, הואיל ובעוולת הרשלנות הנוק הינו אחד
 11 ממרכיבי העילה, ומכאן שעילת התביעה נולדה אך ורק בשנת 2005 משנתגלה עובדת
 12 היעלמותם של הקברים.
 13
 14 נוסף ונציין, כי לא נעלמה מעיינינו הוראת סעיף 89 (2) לפקודת הנוזקין המגבילה את הזמן
 15 להגשת התביעה עד לחלוף 10 שנים מיום אירוע הנוק, ואולם, הפסיקה קבעה שהוראת
 16 סעיף 89 (2) של פקודת הנוזקין והוראת סעיף 8 של חוק ההתיישנות, מתקיימות זו לצד זו
 17 והינן בעלות תחולה מצטברת. וכפי שנקבע בע"א 4114/96 המאירי נגד הכשרת הישוב, פ"ד
 18 נ"ב (1) 857, בעמ' 865.
 19
 20 "מושא הגילוי לפי סעיף 8 לחוק הוא "העובדות המהוות את עילת התובענה",
 21 דהיינו, כי הגילוי שיש בו להשעות את מירוץ ההתיישנות נוגע לעובדות
 22 המשכללות את עילת התובענה. כשעילת התובענה היא נזק (כאמור בסעיף 89 (2)
 23 לפקודה) מותנה שכלול העילה בקיומו של נזק ובקשר סיבתי בינו לבין המעשה או
 24 המחולל.....".
 25
 26 בעיינינו, נודעו למשיבים העובדות המהוות את עילת התובענה בעקבות פרשת שמעילוב,
 27 כאשר התברר להם שלא ניתן לאתר את קברי יקיריהם, וזאת מחמת אופן התנהלותה של
 28 המערערת. ומכאן, תחולת סעיף 8 לחוק ההתיישנות.
 29
 30 י"ח. בכל הנוגע לשאלת האחריות עמדתנו היא שהיה מקום לנמק ספציפית את אחריותה של
 31 המערערת בתיק זה, ולא להסתפק בהפניה ובהסתמכות על פסק דינה של כבי השופטת א.
 32 דגן בפרשת שמעילוב (ת.א. שלום חיפה 6125/05 מיום 27.7.08).
 33
 34 אנו סבורים, שמלוא האחריות אכן רובצת על המערערת וזאת כמי שמספקת שירותי דת,
 35 היא בעלת רישיון קבורה ומוטלת עליה אחריות מלאה לניהול ולתפעול בית העלמין.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

18 אפריל 2012

ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית

- 1 במסגרת האחריות המוטלת על המערערת, מטבע הדברים, שומה היה עליה, בין היתר,
 2 לוודא רישום מדויק של חלקות הקברים, על מנת שהמבקשים לפקוד את קברי יקיריהם
 3 יוכלו לאתר את מקום הקבורה ללא קושי, ובנוסף לכך גם כדי למנוע, למשל, כפל קבורה
 4 במקרים שלא הוצבה מצבה על הקבר.
 5
- 6 י"ט. פשיטא שמוטלת על המערערת, שהיא גוף עצמאי המספק שירותי דת, בעל רישיון קבורה,
 7 ונושאת באחריות לתפעול בית העלמין, חובת זהירות מושגית כלפי מי שהובאו למנוחות
 8 ובני משפחותיהם, וכמובן שגם חלה עליה חובת זהירות קונקרטית כלפי המשיבים.
 9
- 10 כ. ברי, שבענייננו הפרה המערערת חובת זהירות זו, משום שהיה עליה לשמור את נתוני מיקום
 11 קבריהם של שלמה ז"ל וסיגלית ז"ל. נוסף ונציין שמקובלים עלינו בהחלט דבריה של כבי
 12 השופטת א. דגן בפרשת שמעילוב, פסקה 11: "העובדה שאינה [הכוונה למערערת] יכולה
 13 להצביע במדויק על מקום הקבורה והחשש שמה קבורים שם אחרים מהווה מעילה חמורה
 14 בתפקידה ... מחדליה של הנתבעת הם שגרמו באופן ישיר לכך שהתובעים לא יוכלו לפקוד
 15 את קבר יקירתם...".
 16 מכאן שצדק בית משפט קמא במסקנתו לפיה מלוא האחריות רובצת על המערערת.
 17
- 18 כ"א. בנוסף, סבורים גם אנו שלא ניתן לייחס אשם תורם כלשהו למשיבים. עצם העובדה
 19 שהמשיבים בחרו שלא לפקוד את קברי ילדיהם במשך שנים ארוכות, איננה בגדר הזנחה
 20 מצידם, ואין לייחס להם משום כך אשם תורם. כפי שציננה שופטת קמא, כל אדם מוצא את
 21 דרכיו האישיים כיצד להתמודד עם השכול. בנוסף, כפי שציננו המשיבים בתצהירם, הם
 22 הקימו מצבות על קברי ילדיהם, ובסמוך לאחר הפטירה הם פקדו את קבריהם מספר שנים,
 23 אך בשלב מסוים הם החליטו להפסיק לפקוד את הקברים ולהתרכז בילדיהם החיים
 24 בניסיון להתגבר על הסבל הכרוך בהמשך פקידת הקברים.
 25
 26 כאמור, שוכנענו כי אין לייחס כל אשם תורם למשיבים.
 27
- 28 כ"ב. הפיצוי המגיע למשיבים הוערך על ידי בית משפט קמא בסכום של 150,000 ש"ח, וזאת בגין
 29 עוגמת הנפש שנגרמה ונגרמת למשיבים מחמת חוסר האפשרות לאתר את הקברים של שני
 30 ילדיהם המנוחים.
 31
- 32 איננו סבורים כלל ועיקר שפיצוי זה הוא פיצוי מופרז כטענת המערערת. נדגיש כי בענייננו
 33 המדובר הוא בקבריהם של שני ילדיהם הפעוטים של המשיבים. חוסר האפשרות לפקוד את
 34 קברי ילדיהם מסב למשיבים עוגמת נפש רבה. הפיצוי שנפסק בנסיבות העניין סביר ביותר
 35 ואיננו מצדיק כלל ועיקר התערבותה של ערכאת הערעור.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

18 אפריל 2012

ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית עכו

- 1 כ"ג. נוסף, שיש לדחות את בקשתה של המערערת להבאת ראיה נוספת.
- 2 הדין הוא, שככל שעסקינן בעובדה שאירעה לפני פסק הדין של הערכאה קמא:
- 3
- 4
- 5 **"ניתן להתיר הבאת ראיות המתייחסות למה שקדם למתן פסק הדין, אם המבקש**
- 6 **לא ידע על אודות הראיות ולא יכול היה לגלותן בשקידה ראויה, ובהנחה שנהג**
- 7 **בתום לב".**
- 8
- 9 (ספרו של אורי גורן, "סוגיות בסדר דין אזרחי", הוצאת סיגא, מהדורה תשיעית, עמ' 636).
- 10
- 11 בענייננו, אישרה המערערת במכתביה מיום 20.2.05 ששלמה ז"ל נקבר בבית העלמין הישן
- 12 בעכו, חלקה א/א שווה ב', מס' 12, וכן שגם סיגלית ז"ל נקברה בבית העלמין הישן בעכו
- 13 (לא צויין המיקום המדויק).
- 14
- 15 בתצהיר תשובות לשאלון אישר מנהל בתי העלמין בעכו, מר בנימין ביטון, המשמש
- 16 בתפקידו מאז 15.9.01, שלא ידוע לו היכן בדיוק מצוי קברם של המנוחים, וכן ציין שלמרות
- 17 בדיקות שנעשו לא אותרו הקברים. ברי, שכל הנתונים ובכלל זה סימוני הקברים
- 18 והרישומים שבספרי בית העלמין היו ידועים למערערת והיו מצויים בידיעונה שנים רבות
- 19 בטרם מתן פסק דינו של בית משפט קמא.
- 20
- 21 לא ניתן הסבר, ולמצער, בוודאי שלא הסבר משכנע, מדוע לא פעלה המערערת בשקידה
- 22 הראויה לאיתור קבריהם של ילדי המשיבים עוד בטרם ניתן פסק הדין בערכאה קמא,
- 23 למרות התקופה הארוכה עד מאד שעמדה לרשותה והגם שהנתונים והעובדות עמדו
- 24 לרשותה, ומיקום הקברים איננו אמור להשתנות.
- 25
- 26 די באמור לעיל כדי להביא לדחיית הבקשה להבאת ראיה נוספת. מעבר לנדרש נציין את
- 27 המחלוקת שניטשה בין הצדדים באשר לשאלה האמנם המקומות עליהם מצביעה כיום
- 28 המערערת הם אכן קבריהם של ילדי המשיבים, כשאלה האחרונים טוענים שהקבורה היתה
- 29 בחלק הצפון-מערבי של בית העלמין (ולא בחלק הדרום מזרחי עליו מצביעה המערערת),
- 30 זאת בנוסף לטענת המשיבים שהם הקימו בזמנו מצבות על הקברים, והמיקומים עליהם
- 31 מנסה המערערת להצביע אינם ולא יכולים להיות קברי יקיריהם.
- 32
- 33 מכל מקום, אין הבקשה ממלאת אחר התנאים הנדרשים בפסיקה להצדקת הגשתה של
- 34 ראיה חדשה בערעור, ולכן הבקשה נדחת.
- 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"א 11-07-39379 המועצה הדתית עכו ~~המחוזי~~
 18 אפריל 2012

1 כ"ד. לא נותר לנו איפוא אלא להורות על דחייתו של הערעור.

2

3

אנו מחייבים את המערערת לשלם למשיבים שכ"ט עו"ד בסכום של 8,000 ₪.

4

5

אנו מורים למזכירות בית המשפט להעביר את סכום שכר הטרחה הנ"ל מתוך הפיקדון

6

שהפקידה המערערת בקופת בית המשפט לידי ב"כ המשיבים עו"ד אלון הוברמן, ואילו

7

יתרת הפיקדון ככל שתישאר כזו, תוחזר על ידי המזכירות לידי ב"כ המערערת עבור

8

המערערת.

9

10

המזכירות תמציא את העתק פסק הדין לבאי-כוחם של שני הצדדים.

11

12

ניתן היום, כ"ו ניסן תשע"ב, 18 אפריל 2012, בהעדר הצדדים.

13

י' וילנר, שופטת

ע' גרשון, שופט

י' גריל, שופט, ס. נשיא
[אב"ד]

14

15

16

17